

זובח תודה יכבדנני

וְזֹאת תֹּרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לָהּ: אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ וכו': (ויקרא ז יא-יב).¹

ויקרא רבה ט א – מעלת קרבן התודה

"וְזֹאת תֹּרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לָהּ. אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ וכו' " – זה שאומר הכתוב: "זֶבַח תּוֹדָה יִכְבְּדֶנְךָ וְשָׁם דָּרָךְ אֲרָאֶנּוּ בְּיַשַׁע אֱלֹהִים " (תהלים נ כג) – "זובח חטאת", "זובח אשם", אין כתיב כאן. אלא, "זובח תודה". למה? שחטאת באה על חטא ואשם בא על חטא. תודה אינה באה על חטא: "אם על תודה יקריבנו".³

תנחומא (בובר) פרשת צו סימן ט – על חנינם היא באה

"וְזֹאת תֹּרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים וּגו' ". אתה מוצא: "ויתנו ידם להוציא נשיהם ואשמים איל צאן על אשמתם" (עזרא י יט). והחטאת היתה באה על השגגה, שנאמר: "וחטאתם לפני ה' על שגגתם" (במדבר טו כה). עולה היתה באה על הרהור הלב, שנאמר: "והשכם בבוקר והעלה עולות מספר כולם, כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו אלהים בלבבם" (איוב א ה). אבל התודה שהיתה באה, על חנינם היתה באה. אמר הקב"ה: זו חביבה עלי מכל קורבנות. אמר דוד: "זובח תודה יכבדנני" – יכבדני לא כתיב כאן, אלא יכבדנני. שתי פעמים, העולם הזה והעולם הבא.⁴

ויקרא רבה ט ט – סיום התפילה בתודה ובשלו

ר' מני משאב ור' יהושע מסכנני בשם ר' לוי: גדול השלום שכל הברכות טובות ונחמות שהקב"ה מביאן על ישראל חותמיהן בשלום. בקריאת שמע: "פורס סוכת שלום". בתפילה: "מעין הברכות, עושה שלום".⁵ בברכת כהנים: "וישם לך שלום". ואין לי אלא בברכות, בקורבנות מנין? "זאת התורה לעולה ולמנחה לחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים" (ויקרא ז לו). אין לי אלא בכלל, בפרט מנין? "זאת תורת העולה" (ו ב), "זאת תורת המנחה" (ו ז), "זאת תורת החטאת" (ו יח), "זאת תורת האשם" (ז א), "זאת תורת זבח השלמים" (ז יא). ואין לי אלא בקרבנות יחיד, בקרבנות צבור מנין? "אלה תעשו לה' במועדכם לבד מנדריכם ונדבותיכם לעלותיכם ולמנחותיכם ולנסכיכם ולשלמיכם".⁶

¹ קרבן שלמים כבר נזכר לעיל בפרשת ויקרא (פרקים ג ו-ד), וכאן, בחתימת פירוט סוגי הקרבנות, חוזרת התורה ומוסיפה דינים ופרטים הקשורים לזבח השלמים, ומדגישה במיוחד את קרבן השלמים הבא כתודה והודיה של האדם על דבר טוב שאירע לו. זכה קרבן שלמים לחתום את פרשת הקרבנות כפי שמסתיים פרק ז בפרשתנו: "זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים: אשר צנה ה' את משה בהר סיני ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני". וכבר זכינו גם להשלים את הדרך שלמים הם שלום ומוטיב השלום שבקרבן זה, בפרשה זו בשנה האחרת, כאן והפעם נתמקד במוטיב התודה שקיים בימינו ובתפילותינו גם בלי קרבן.

² ראו בהמשך המדרש שם דרשות נאות על החצי השני של הפסוק: "ושם (ש"ן שמאלית) דרך אראנו בישע אלהים": "ושם דרך - אלו מסקלי דרכים. דבר אחר, אלו סופרים ומשנים ומלמדי תינוקות באמונה. דבר אחר, אלו חנוונים שהן מוכרים פירות מעושרים לרבים. ר' יוסי בר' יודן בשם ר' מנחם בר' יוסי: אלו שמדליקים נרות לרבים. אמר ר' שמעון בן לקיש: אף שאול לא זכה למלכות אלא על ידי שהיה זקינו מדליק נרות לרבים". לחצי זה של הפסוק הקדשנו דף מיוחד בפרשה זו בשם השם והשם את דרכו. אנחנו נתמקד בחצי הראשון של הפסוק: "זובח תודה יכבדנני".

³ המדרש מעמת את הקורבנות שהפרט מחויב להם, כגון חטאת ואשם, מול קורבנות שהוא מתנדב מרצונו. וקרבן עולה לא מזכיר כאן משום שעולת יחיד היא בד"כ נדבה ואינה חובה (ולכן אי אפשר לכלול אותה בצד האשם והחטאת), אך מאידך יש בה גם צד מסוים של כפרה (כפי שנראה במדרש הסמוך) ולכן גם איננה יכולה להיות בצד של קרבן תודה. ויש קורבנות עולה של יחיד שהם חובה כגון נזיר ומצורע (תוספתא סוכה ד ט) וקרבן ראייה של העולים לרגל, אבל רוב קורבנות העולה שהם חובה, הם של ציבור (תמידין ומוספים) וכאן מדובר בקרבן יחיד.

⁴ מדרש זה אכן כולל גם קרבן עולה, בצד החטאת והאשם. אדם שמתנדב קרבן עולה זה לא על חנינם. זה בגלל אירוע מוסרי מסוים. ראו יומא לו ע"א: "ועל עולה עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: אין עולה באה אלא על עשה, ועל לא תעשה שניתק לעשה". וכן הוא בתוספתא מנחות פרק י הלכה יב. ההתנדבות המשלמת היא רק קורבן תודה שהוא מסוג שלמים שבו יש חלק לכולם: לגבוה, לכהנים ולבעלים. ועניין הרהור הלב בקרבן תודה, מקורו, כך נראה, בירושלמי יומא פרק ח הלכה ז וביקרא רבה הנ"ל. לא מצאנו עניין זה בתלמוד הבבלי. ונראה שגם על כך שהתודה באה "על חנינם", ניתן להרהר.

⁵ מעין - המ"ם והי"ד בפת"ח. זהו כנראה נוסח ארץ ישראלי קדום של ברכת השלום (מרגליות). אבל בפיוטי הקליר, כגון בקרובה לפורים "ויאהב אומן יתומת הגן", מופיע "מעון הברכות". ושניהם במונח של מקור הברכות. ועכ"פ מה שאנו אומרים בברכת מעין שבע בליל שבת "ונודה לשמו בכל יום תמיד מעין הברכות". הוא כנראה שיבוש. ובסידור תכלאל התימני אכן מופיע "ונודה לשמו בכל יום תמיד. מעון הברכות אל ההודאות וכו'".

⁶ קרבן תודה הרגיל הוא שלמים שיש בו חלק לגבוה (למזבח), לכהנים ולהדיוט (הבעלים, ישראל). שלמים הוא שלום, הוא שלמות, הוא החותם את הקרבנות ואת התפילה. והברכה שלפניו היא ברכת ההודאה, ממש כמו בפסוקים יא-יב הנ"ל. פסגת התפילה היא ההודאה והשלום. ובין שתיהן נמצאת ברכת כהנים שגם היא קשורה בשלום ובשלמים (ראו מגילה יז ע"ב יח ע"א, על סדר תפילת שמונה עשרה כולה ועל הברכות האחרונות בפרט). שלום כלפי המקום וכלפי האדם: "למה נאמר זבח השלמים? שהוא עושה שלום

זבח תודה יכבדני (תהלים נ כג) – מתודה להודאה

רש"י: זובח תודה - המביא לי זבח של תשובה והודאה על עוונותיו הוא יכבדני
מצודת דוד: זובח תודה - הזובח קרבן ומתודה עליו ושב מעון הוא מכבד אותי בזה.⁷

סנהדרין דף מג עמוד ב – המקור בגמרא

אמר רבי יהושע בן לוי: כל הזובח את יצרו ומתודה עליו, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדו להקדוש ברוך הוא בשני עולמים, העולם הזה והעולם הבא, דכתיב: "זבח תודה יכבדני".⁸

ויקרא רבה ט ט – עכן שהתוודה

דבר אחר: "זובח תודה יכבדני" - זה עכן שזבח את יצרו בתודה. זהו שכתוב: "ויאמר יהושע אל עכן בני שים נא כבוד לה' אלוהי ישראל ותן לו תודה" ... "ויען עכן את יהושע ויאמר: וגם אמנה אנכי חטאתי" (יהושע ז יט-כ).⁹

בראשית רבה צז "יהודה אתה יודוך אחיך" – יהודה שהתוודה

זו היא שנאמרה ברוח הקודש על ידי איוב: "אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם" (איוב טו יח) - כנגד מי אמר איוב המקרא הזה? לא אמרו אלא כנגד הצדיקים, שהן כובשין את יצרן ומודין במעשיהן. שכל מי שהוא מודה במעשיו זוכה לחיי העולם הבא שנאמר: "זובח תודה יכבדני" (תהלים נ כג). וכן אתה מוצא ביהודה, שבשעה שבא מעשה תמר לידו והוציאנה לישרף שלחה ואמרה לו: "הכר נא" (בראשית לח כה). מהו "הכר נא"? שא עיניך והכר את בוראך ואל תתבייש מבשר ודם. מיד כבש יצרו והודה במעשיו.¹⁰

ברכות דף נד עמוד ב – ארבעה צריכים להודות

אמר רב יהודה אמר רב: ארבעה צריכין להודות - יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים, ויצא. יורדי הים מנלן ... הולכי מדברות מנלן ... מי שחלה ונתרפא - דכתיב: "ויועקו אל ה' בצר להם ... ישלח דברו וירפאם ... יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם".¹¹

בין המזבח ובין הכהנים ובין ישראל" (תנחומא צו). והכל כתוצאה מהתנדבות של תודה, בחינם. ועל תפילת שמונה עשרה הרחבנו בפרשת פקודי.

⁷ הנה, גם קרבן תודה אינו בא תמיד "על חנינם" ומתוך התנדבות נטו. אמנם, על הפסוק בתהלים קטז "לך אזבח זבח תודה", מפרש רש"י: "זבחי הודיה על הניסים שעשית לי", ומצודות: "כי קרבן תודה בא על הנס". אבל כאן התודה הופכת להודאה על חטא. כאן, חזרנו לרעיון שראינו בתנחומא לעיל שלעתים קרבן עולת נדבה של יחיד בא באמת משום שיועד שחטא בדבר מה (שאיננו מחייב קרבן חטאת או אשם). ועדיין, מה המקור של רש"י ומצודות כאן מלבד תנחומא לעיל?

⁸ הרי לנו הפתרון/מקור. "זובח תודה יכבדני" מדבר בפירוש על חטא. ובמדרש תנחומא בפרשתנו (בובר ח) הדברים ברורים עוד יותר וקשורים ישירות לקרבן תודה שבפרשה, וזה לשונו: "אם על תודה יקריבנו - ראה היאך הקב"ה סולח לעוונותיהם של ישראל. ומה היו מקריבין להקב"ה? והקריב על זבח התודה". אלא אמר הקב"ה: מי שיש לו פר יביא פר, ומי שיש לו איל יביא איל, מי שיש לו שה יביא שה, מי שיש לו יונה יביא יונה, ומי שאין לו אלא אחד מכל אלו יביא סולת, ומי שאין לו סולת ולא כלום יביא דברים, שנאמר: קחו עמכם דברים ושובו אל ה' (הושע יד ג), לכך נאמר: אם על תודה יקריבנו". כאן הדברים כבר נקשרים לתקופה של אחר החורבן בה "נשלמה פרים שפתינו". ומי שרוצה להרחיב עוד יותר יעיין במדרש תנחומא סמוך [ז] הקושר את קרבן השלמים לתשובה.

⁹ הכבוד שעכן יתן הוא בכך שיתוודה על מעשיו. תודה בלשון להודות על חטא. יש כאן משחק מילים דרשני, כולל עירוב של לשון חז"ל עם לשון המקרא, אבל לא בלי בסיס לשוני: י"ה הוא השורש הן של להודות מלשון הודייה והלל והן מלשון הודאה על חטא. וההפך מצאנו בספר דברי הימים ב' (ל כב) בסיפור על הפסח שעשו בימי חזקיהו: "ויאכלו את המועד שבעת הימים מזבחים זבחי שלמים ומתודים לה' אלהי אבותיהם". כאן זה לשון הודייה. ראו רש"י ודעת מקרא על פסוק זה. ומדרש מלא ומפורט על הדו שיש בין עכן ליהושע נמצא במדבר רבה כג ו. ראו דברינו עכן בפרשת מסעי.

¹⁰ עכן לא היה הראשון שהודה - התוודה. הראשון היה יהודה ראש שבטו של עכן. השם יהודה מקורו בהודאה והודיה. "הפעם אודה את ה'" אומרת לאה אמו כשהיא נותנת לו את שמו. "אתה יודוך אחיך" מברך אותו יעקב אביו כשהוא נפטר מן העולם. וכולנו היום קרויים על שמו של יהודה. (מי הראשון שנקרא יהודי?). ובהקשר עם הודאתו זו של יהודה ראו תוספתא ברכות (ליברמן) ד יח: "מעשה בארבעה זקנים שהיו יושבין בבית שער של ר' יהושע ... והיו עסוקין במה ששנה להם ר' עקיבא מפני מה זכה יהודה למלכות מפני שהודה בתמר". וראו גם שמות רבה ל יט: "אמר ר' אלעזר: ולמה נתן הקב"ה כתר ליהודה? ... אלא שדן דין אמת לתמר לכן נעשה דין העולם ... יהודה בא דין תמר לפניו שתישרף והוא זיכה אותה מפני שמצא לה זכות. כיצד? היו יצחק ויעקב יושבים שם וכל אחיו והיו מחפין אותו. הכיר יהודה למקום ואמר אמיתת הדבר ואמר צדקה ממני ועשאו הקב"ה נשיא". ראו דברינו מעשה יהודה ותמר בפרשת וישב.

¹¹ כל הארבעה מוזכרים בתהלים פרק קז שזה המקור לברכת הגומל. ומזמור זה אנו אומרים גם בתפילת יום העצמאות בו אנו מודים על הס הגדול שאירע לנו. ראו דברינו ברכת הגומל ביום העצמאות. לענייננו. כאן לא מדובר בחטא, כאן אנו חוזרים להודיה במובנה הפשוט בו פתחנו. אך יש כאן חובה להודות: "ארבעה צריכים להודות" (ראו רש"י על פסוק יב בפרק ז בפרשתנו). ההודיה איננה עניין של התנדבות ורשות גרידא ולא באה "על חנינם". בכל הודיה והודאה מקופלת גם חובה. חובה פנימית או חיצונית. ובכל שבת אנו אומרים בפסוקי דמרה: "שכן חובת כל היצורים לפניך ... להודות להלל לשבח וכו'". ובפסח הבעל"ט נאמר: "לפיכך אחנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הניסים האלו הוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפילה לאור גדול ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללויה" (משנה פסחים י ה).

ויקרא רבה כז יב פרשת אמור -

"וכי תזבחו זבח תודה לה' לרצונכם תזבחו" (ויקרא כב כט). ר' פינחס ור' לוי ור' יוחנן בשם ר' מנחם מגליא: לעתיד לבוא כל הקורבנות בטילין וקרבן תודה אינו בטל לעולם. כל ההודיות בטלות והודיית תודה אינה בטלה לעולם.¹² זהו שכתוב: "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, קול אומרים הודו את ה' צבאות כי טוב" (ירמיה לג יא) - אלו ההודיות. "מביאים תודה בית ה' " (שם) - זה קרבן תודה. וכן דוד אומר: "עלי אלהים נְדָרֶיךָ אֲשַׁלֵּם תּוֹדַת לְךָ" (תהלים נו יג). "תודה" אין כתיב כאן, אלא "תודות" - ההודייה וקרבן תודה.¹³

שבת שלום
מחלקי המים

¹² ובויקרא רבה ט שבפרשתנו (צו) הנוסח אחר: "כל התפילות בטלות והודאה אינה בטלה". הנוסח כאן חד יותר. לא סתם תפילה מול תפילת הודיה, אלא בתוך סוג התפילות שהן הודיה, הודיה גרידא מול הודיית תודה. יש להודות ויש להודות. ראו הערת השוליים הבאה.

¹³ דרך פשוטה לקרוא מדרש זה היא מעניין התפילה שבאה כתשלום קרבן והתחזקה מאד לאחר החורבן. ראו דברינו [ונשלמה פרים שפתינו](#) בפרשת ויקרא. בדרך זו הולך ילקוט שמעוני תהלים רמז תשעד הדורש את הפסוק בתהלים: "עלי אלהים נדריך אשלם תודות לך. א"ר פנחס בשם ר' לוי בשם ר' יוחנן, ואמרי לה בשם ר' מנחם גלילאה, ואמרי לה בשם ר' זעירא: כל התפילות בטלות לעתיד לבא, והודיה אינה בטלה, [וכל הקרבנות בטלות והתודה אינה בטלה] לעולם, הוי אשלם תודות לך, הה"ד ותעמודנה שתי התודות בבית האלהים, תודת התפילה ותודת הקרבן". אבל לאור כל דברינו לעיל, ניתן אולי לקרוא מדרש זה גם באופן הבא. המדרש אינו אומר שלעתיד לבוא הכל יהיה מושלם, אנשים לא יחטאו עוד וכל הקורבנות והתפילות יהיו של הלל והודיה. אלא שלעתיד לבוא אנשים ישלבו את ההודאה עם ההודיה, את הכרת החטא עם הכרת התודה. ולכן יש כאן שתי תודות. בכל תודה של הודיה יש גם הודאה ויש גם צורך בקרבן. ואפילו נרחיק לכת ונאמר ששתיהן, ההודיה וההודאה, נגזרות מתודעה ("או הודע אליו את חטאתו אשר חטא"). תודעה ומודעות של האדם עם עצמו, עם חברתו וסביבתו, עם עמו (עליה לרגל) עם אלוהיו, בכל מצב.